

LIBRIS

We know
books

G. CĂLINESCU

Cartea nunții

Prefață, fișă biobibliografică
și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Concepția grafică a copertei: Mădălina Pricop

Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Lector: Ioana Marcu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CĂLINESCU, GEORGE

Cartea nunții / George Călinescu; pref., fișă biobibliografică și ref. critice de Lucian Pricop – Ed a 4-a. – București: Cartex 2000, 2026

ISBN 978-606-091-314-6

I. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Cartea nunții – romanul poetic</i> (prefață de Lucian Pricop)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	10
<i>Referințe critice</i>	14
<i>Notă asupra ediției</i>	39

CARTEA NUNȚII

O sărutare în tren	43
Casa cu molii	56
Masa celor zece	69
Lola, Dora și Medy	82
„Oracolul“ lui Bobby	97
Planetă de tânăr	112
O partidă de natație	125
Pithia modernă și căile sorții	136
Ce are Vera noastră?	148
Eros asiatic	155
M-me Policrat et C-nia	169
Marele Divan	181
Neliniști prenuptiale	191
O gală de box	201
Vino din Livan, mireasă!	213
Oglinda constelată	228
În patul meu noaptea am căutat pre cel ce iubește sufletul meu	239
Îngerul din casa cu molii	251
Moartea lui Silivestru	262
Facerea lumii	268

CARTEA NUNȚII – ROMANUL POETIC

Până la publicarea romanului *Cartea nunții*, în 1933, cultura română era guvernată de prejudecata, formulată de Titu Maiorescu într-un articol din 1886, conform căreia poezii și criticii sunt două categorii incompatibile. Nici creatorii nu sunt capabili să facă judecăți de valoare asupra fenomenului literar și nici criticii nu posedă instinctul creației. Deși teza lui Maiorescu era aplicată cu precădere pe cazul românesc, numeroase sunt contraexemplele chemate să invalideze opțiunile maioresciene: până în 1933 Eugen Lovinescu publică patru volume de nuvele și schițe și șase romane, Mihail Dragomirescu – un roman ciclic (*Copilul cu trei degete de aur*), iar Garabet Ibrăileanu – roman psihologic, *Adela*. Fără a căuta (probabil) o replică la Maiorescu, G. Călinescu, scriind *Cartea nunții*, își mărturisește alegerea „pe de o parte de a se recrea, pe de alta de a face un exercițiu minor în vederea unei plănuită opere epice, căutând a separa, prin dezlănțuire, elementul liric care-i e (valabil sau nu) congenital. În repetate rânduri el vestise înainte că înțelege să facă un roman liric, la modul grec, luând ca model *Daphnis și Chloe* de Longos. Schematism psihologic, descripție de atmosferă, chiar elemente de o certă facilitate, în scopul petrecerii, erau prevăzute...” (G. Călinescu, „Câteva cuvinte despre roman” în *Adevărul literar și artistic*, nr. 918/1938).

Un exercițiu, academic, linear și abstract, uneori convențional, romanul lui Călinescu nu este totuși minor. Eroii (tânărul Jim Marinescu, proaspăt întors de la studii din străinătate, Vera, fata nobilă, Dora, Lola și Medy, adolescentul Bobby) nu întreprind în tot romanul nimic major, ei merg la bar, la cinema, la ștrand, la o partidă de

bóx, la mare, în chipul cel mai obișnuit, servindu-se de automobil, de telefon, de costumul de baie, adică de avantajele civilizației. Avem senzația că ni se sugerează, deloc subtil, că România s-a modernizat, că a renunțat la patriarhalitate, la „țărănismul“ ei literar. În modul de a iubi, calculat și precis, fără anxietățile eroului romantic, Jim pare un caracter împrumutat de la Dannunzio sau Lawrence, transfer posibil pentru un „romancier“ cu conștiință de critic.

Cele mai bune pagini ale acestei cărți, care poate fi citită ca o *Cântare a cântărilor* modernă, sunt de ordin liric. Autorul vede mai mult aspectul exterior al lucrurilor și ființelor, dar cu un ochi de est, descoperind fantasticul în real, sublimul în banal, plasticul în haotic. Peisajul carpatin natural e tratat la fel cu cel citadin sau maritim din perspectiva criticului de artă, în stare de a face oricând asociațiile trebuitoare, de a recunoaște stilul sau școala, de a percepe totul în lumina educației artistice. Putem semnala totodată tentația de a surprinde universul în aspectele sale fundamentale de întocmire și dezagregare, facerea și desfacerea, diafanul și decrepitudinea, invenția și senilitatea. În contrast cu Jim, Vera, Lola și Medy, apar bătrânul maniac devirilizat Silvestru și colecția de fosile din *casa cu molii* (tanti Magdalina și tanti Ghenca, tanti Fira, tanti Mali), care este văzută cu sarcasm brueghelian și îngăduință.

De la idila pastorală din *Cartea nunții*, G. Călinescu a trecut după cinci ani la romanul de tip clasic modern, de data aceasta luându-și ca model pe Balzac. Lirismul fiind acum înlăturat, problema care se punea romancierului era de a născoci o tramă epică în vederea configurării caracterelor. Într-un articol publicat în *Adevărul literar și artistic* nr. 918 din 1938, „Câteva cuvinte despre roman“, G. Călinescu susținea că soluțiile epice sunt puține și că lista subiectelor de roman se reduce aproximativ la șase:

- „1) Istoria tânărului care vrea să pătrundă cu orice chip în viață, subordonând toate afecțiunile acestei pasiuni: ambițiosul plat, comun;
- 2) Istoria ambițiosului idealist, în stare de toate înfrângerile pentru glorie, putând oscila între ratare grandilocventă și genul posac;
- 3) Istoria femeii nesatisfăcute, căzând la maturitate în dezordinea pasiunii romantice;

4) Istoria bărbatului matur, plictisit de căsnicie, distrugându-și viața și familia în experiențe erotice tardive;

5) Istoria bărbatului sau a femeii, care, neizbutiți ei înșiși în viață, își revarsă energiile asupra copiilor, devenind personaje odioase pentru alții și apăsătoare pentru propria progenitură;

6) Istoria incapacității de adaptare care nu duce la lirism, ca în nuvelistica noastră, ci la invidie.“

Verificând romanesc tipologiile, în literatura noastră G. Călinescu ilustrează, uneori demonstrativ, formula clasică. Dacă dependența de acest schematism este transparentă în *Cartea nunții*, virtuțile poetice ale romanului sunt involuntare. Aceasta este cheia actualității acestui text călinescian.

Lucian Pricop

O SĂRUTARE ÎN TREN

Când salcâmiile stației începură să alunece pe dinaintea trenului, lovind ușor cu frunzișul streășina vagonului, Jim trase ușa compartimentului și merse să se așeze la locul său de lângă fereastră. Mirosul de piei încinse și de unsori îl făcu să privească cu mai multă repulsie plușurile groase ale fotoliilor, de culoarea tutunului uscat. Pe spetezele și pe brațele lor, eroziunile se prefăcuseră în ulceratii negre, lipicioase, adevărată lepră a stofelor bătrâne. Jim acoperi cu batista plaga rezemătorii sale, apoi se lăsă pe spate, într-o poziție calmă, rece și meditativă.

Destul de lucid pentru ca să-și dea seama de mișcările sale sufletești și să înăbușe la vreme impulsurile de vanitate vulgară, el nu putu să recunoască invazia unui sentiment de atracție personală, caracteristic în clipele în care se bănuia observat. În aceste împrejurări el simțea nevoia să-și compună o mască severă și abstractă și să se illustreze printr-o contemplație de neuitat, rânind lumea cu atitudinea sa morală. Încercă dar să se smulgă contingentelor, examinând tavanul alburiu al compartimentului, recenzând fără familiaritate pe tovarășii de călătorie, rezemându-se când într-o mână când într-alta, dar aceste eforturi de a-și găsi o ținută firească îi vădiră și mai mult stângăcia. În cele din urmă se ridică și trase cristalul gros al ferestrei. Aerul uscat, nisipos, îl plesni în obraji, iar compartimentul se umplu cu aburi de cocs și de fân incendiat. Perdelele fâlfăiră ca niște

flamuri, părul domnișoarei din față se umflă spulberat și gazeta vecinului de bancă explodează în mâini.

Jim scoase capul afară și privi. Locomotiva alerga adulmecând traversele, sforăind la podețe, țipând prelung la ivirea capetelor albe de pod, iar pistoanele zvârleau ritmic lucioasele articulații de-a lungul înaltelor și multiplelor roți. Hurducarea monotonă, ciocănitul ascuns de lanțuri și tampoane care bătea neostenit măsurile se prefăceau la poduri în prăbușiri asurzitoare de mari plăci de fier, după care urma iluzia unei liniști curgătoare de izvor. Terasamentul luneca pe dedesubt, smulgând după sine stâlpii de telegraf și pomii, și Jim se trudea zadarnic să pună un punct fix în prundișul anonim, părăsind cu regret o grindă înnegrită de catran, o tufă pipernicită sau o cremene lăptoasă cu care ochiul se familiarizase din goană. Aerul îi usca fața, improșcându-l cu un nisip fin de zgură, dar senzația vântului sfâșiat și a spațiului devorat cu fiecă stâlp aruncat în urmă îi făcea plăcere. În cele din urmă, temându-se ca șederea sa la fereastră să nu producă vreo supărare celorlalți pasageri, se așeză din nou la loc, continuând să urmărească goana câmpurilor cu privirea.

Pe retina îngustă a ferestrei, stâlpii de telegraf alergau, înălțând și coborând fasciculul de fire, urcându-le pe un mal înalt și prăbușindu-le în râpe lutoase, în vreme ce peisajul se învârtea încet în jurul unui punct imperceptibil mișcător. Câmpurile se întindeau linse cu un verde arhaic ca în picturile primitivilor italieni, pierzându-se în depărtări oceanice, și nesfârșita lor perspectivă ar fi părut pierdută într-o ceață aurie, dacă turme de tufe n-ar fi alergat circular pe dinaintea ochilor, trădând rotația planurilor. Veneau în cirezi mici, fumurii, aproape sau în marginea zării, ori cădeau în stoluri numeroase, înnegrind solul neted, infinit. Câțiva copaci răsucindu-se pe loc, în depărtare, alcătuiau o măsură a imensității acesteia, de-o pustietate așa de idilică, încât apariția unei cornute placide pe orizont ducea gândul la epoci străvechi geologice. Deodată în suprafața câmpurilor se ivea o cavalcadă de valuri care se rostogoleau încetul cu încetul în degradări spirale, coborându-se apoi vertiginos într-o mare pâlnie plină cu cirezi de arbuști și tufe. Solul se rupea acum în gropi, în ruine, în surpături neregulate, mișcându-se ca

unde în sus și în jos, acoperind brusc orizontul și descoperind deodată prăvăliri lungi de terenuri spre văi pierdute în genune, iar trenul cădea între maluri de lut, sub firele de telegraf sau ieșea pe marginea unor râpe prăpăstioase, stăpânind parcă o mare secată.

Jim întoarse în treacăt capul spre fotoliul dimpotrivă. Domnișoara stătea rezemată într-un cot, cu fruntea lipită de geam, asemeni unui copil, pierdută în peisaj ca într-un vis. Locomotiva scoase un țipăt prelung de spaimă și aproape în același timp aripile înalte și albe ale unui pod fâlfăiră în sus și în jos în tunete surde, metalice, căzând apoi fulgerate. Înaintea ochilor se șanțuia pe sub tren o albie lată de râu, de nămoluri împietrite și crăpate, în mijlocul căreia șerpuia încet un fir de apă tulbure, roșiatică. Lângă linia de sălcii, vite înfipte cu copitele în nămol mișcau placid cozile, adăpându-se.

Jim aruncă din nou ochii înspre domnișoară și putu să observe că îngenunchease cu un picior pe fotoliu, îndoindu-l sub sine, în așa fel încât rotula mică, grațioasă se contura sedefie sub transparența ciorapului. Pantofii mici *trotteur*, aproape băiețești, rochia plisată ce-i cădea până la concavitatea încheieturii gambelor, bluza albă prin care se străvedeau umerii nedezvoltați încă și panglicile cămășii, gulerul circular, ondulat, în jurul unui gât metalic, subțire, oxidat de vânt, îi dădeau aerul unei adolescente, crudă încă, elevă de școală poate, deghizată în „domnișoară“. Ascunsă între palme, fața contemplativă îi rămânea nedefinită în liniile ei morale. Băgă de seamă însă că fata, distrată de priveliște, își turtise nasul mic pe geam, încercând răceala cristallului.

În configurația peisajului stăpâna acum o caldă geometrie vegetală. Solul circula mereu în jurul trenului, lungind sau apropiind orizonturile. Șesuri fără sfârșit, netede și verzi, roteau în perspective imense o vegetație uniformă de copaci rotunzi, pierzându-se dincolo de zări cu o claritate de miniatură. Întinderile rămâneau multă vreme într-o singurătate ascetică de ierburi scurte, roșcate, apoi câmpul se încrețea în smârcuri mișcătoare de buruieni și tufele țâșneau cenușii din toate părțile, în stoluri răzlețe sau în turme continue, pentru ca să se risipească în

zbor planat spre zăre sau invadate de unanimitatea furtunică a pădurilor, prevestite prin copaci care veneau în goană, aci şuierători și sălbatici, fugărindu-se și culcându-și coamele la pământ, aci diafani și idilici, lunecând singuratici într-o rouă luminoasă. Planurile se înclinau oscilatorii, când într-o parte, când într-alta, dând o impresie de plutire și lungile lanuri, tunse, de august, prin regularitatea geometrică a petelor, păreau mari chilimuri aruncate peste holde. Asfințise, și în urma soarelui stins nu mai rămăsese decât un fum de aur pulverizat, pe fundul unor solitudini imense, iar cerul fără unde stagna ca o apă veștedă.

Domnișoara dormita îngândurată în bătaia apelor eterice, explorând nemișcată spre linia orizontului regiunii îndepărtate, ca și cum ochii i-ar fi rămas într-un port vag în așteptarea unui transatlantic imens de neguri albastre. O întoarcere involuntară a feței îi dezvăluia deodată fizionomia până atunci negată. Casca netedă, lucioasă a părului încercuia simetric ovalul neverosimil și grațios de geometric, și în vreme ce bretonul cădea dintr-o singură lamă până deasupra ochilor, asemeni unei viziere de lac negru, triunghiul în care se sfârșea părul tuns la spate lăsa gol grumazul băiețesc, al cărui imperceptibil șanț se pierdea în candoarea circulară a gulerului. Profilul de smalț măsliniu, ce servea de sprijin greului coif de păr umplu pe Jim de mirare și de ușoară voluptate pe care și-o provoacă desfoierea pe nas a unui trandafir matur căzut de sus. Ochii rotunzi, speriți, verzi ca bobul de strugure, dar părând în răstimpuri întunecați, așa de rotunzi sub liniile drepte, mongolice ale sprâncenelor încât pe punctul lor cel mai proeminent strălucea mereu câte un focar argintiu, nasul drept în profil, puțin protuberant din față, cu nervoase evazări ale subțirilor nări, gura fără carnalitate, trasă cu finețe într-un contur minim, compuneau o fizionomie blândă și impertinentă totodată, gata să-și aureoleze în lacrimi bilele uimite ale ochilor și să sfideze cu mânie pe privitor printr-o tremurătură a nărilor și o subțiere a buzelor. Nu era desigur un copil, ci o adevărată domnișoară de vreo optsprezece ani, însă masculinitatea stilului pune mai multă cruditate și inocență pe un chip ca unda iritabilă la cele mai ușoare emoții. Surprinzându-se observată, ea trase repede în jos piciorul subțire, silindu-se să acopere cu marginea

rochiei scurte umerii genunchilor, și-și lipi din nou nasul cu putere de geam.

În lividitatea amurgului cete continue de sălcii se târau în șanțurile mari de lângă linia ferată. Terenul inundabil era plin de mlaștini cu ape coclite, putrede, în a căror spumă verde trunchiurile copacilor înfipseaseră picioarele lor răsucite. O ultimă licărire a orizontului bronză suprafața cangrenată a smârcurilor, scoțând la iveală, din mușița lor verde, monstruoșitatea câte unei rădăcini exhumate din nămol și rămase în aer ca o gheară crispată. Balta se lățea pe alocuri prin porumbiștile pălite, culcate la pământ, străbătând prin lungile garduri de nuiele împletite ce hotărâneau lanurile în fugă. Apoi apele se zvântară și câmpurile fumurii, alternate de dealuri, reapărură eliberate, învărtind ușor în depărtare cuburi albe de sate, stăpânite de turnurile gotice ale bisericilor. Un băiat desculț și îndesat mâna cu o nuia, din urmă, trei vaci greoaie, înlăcrimate, și un pâlț de cai ședea pe coama unui dâmb, aruncând neosteniți capetele în bătaia vântului. Sforăitul locomotivei împroșca solul cu rotocoale grele de fum în vreme ce tălpile băteau în tact, pe dedesubt: zdup-zdup, zdup-zdup, zdup-zdup, zdup-zdup.

Vecinul făcu deodată o mișcare și se ridică greoi, întinzând mâinile scurte spre plasa de bagaje. Trase de sus o geantă de piele groasă, o desfăcu pe genunchi și scoase din ea felurite pachete de hârtie pe care le înșiră pe un jurnal. Jim auzi pârâitul hârtiilor desfăcute, clefăitul surd al fâlcilor și o curiozitate irezistibilă îi întoarse ochii către călătorul masiv și stâncos, care, suflând greu, rumega încet și mușca din când în când dintr-o felie mare de mortadelă cărămizie, privind visător cu ochi albaștri, contemplativi. Fâlcile uleioase îi cădeau rupte sub nivelul gurii unse, dându-i un rictus autoritar în ciuda placidității întregii sale figuri. Spre a nu vedea, Jim se întoarse energic spre fereastră, obsedat de gândul că pașnicul rumegător ar fi putut să întindă cu mâna grasă câte-o felie rotundă de mortadelă la toată lumea, pentru ca în ritmul neostenit al tampoanelor, zdup-zdup, zdup-zdup, toată lumea să mestece încet și visător. Șuierul locomotivei se prefăcu într-un muget prelung de bou răzleț, iar pământul tremură de copite. Veneau cirezile de la pășune mânate cu bățul de ciurdari.

Pline de nămol uscat până sub pântec, vitele se legănu rume-gând ultimele fragmente de iarbă rămasă între dinți, sperind cu cornul și cu coada muștele acute lipite pe sub coapse. Înotau lent în pulberea drumurilor, stârnind scurte ciclonuri de colb, înde-sându-se și răzlețindu-se și dispărând încetul cu încetul în fumul cenușiu al marginilor de sat. Câte o vacă cu nări roșcate întorcea ochii uzi întrebători, chemând cu răget prelung, mai mult ghicit, un vițel pierdut pe lângă cocenii unei porumbiști, în vreme ce altele, împunse cu bâta de văcar, se încâpățânau să aspire cu nasul apa scursă printre crăpăturile unei lungi troace de lemn. Cu liniștea marilor bestii lacustre, un bou cu bust de zimbru și cu coarne lungi în semilună, pe pânțelele căruia marele tendon al sexului său se lăsa într-un țurțur de noroi, privi sângerous și ne-mișcat trenul și din pânțelele său curse ca dintr-un jgheab, inundând raza picioarelor, o apă de puțuri stătute. Clefăitul placid al omului cu ochi albaștri, coborârea de pe dâmburile cu pășuni a vitelor, mugetele presimțite în drumul satelor, continua izbitură de cazmale a roților se amestecau într-un singur cutremur surd, prelung, de punți de lemn zguduite de trecerea neîntreruptă a mii de vite vesperele.

Sufocată de duhoarea de piele rancedă, domnișoara vru să co-boare mai jos geamul, dar mâna prea mică nu izbuti să urnească placa groasă de sticlă. Era aproape să renunțe rușinată, când Jim, ridicându-se, apucă cu o mână inelul de sus și cu alta cordonul de pânză și dădu voie deplină înăuntru mirosului de pulbere udă și răcorilor de prund. În timpul mișcării, atinse fără să vrea dege-tele subțiri ale fetei, întârziate pe marginea pervazului. Amândoi se reaşezară la loc, domnișoara – cu un surâs timid de recunoș-tință în umbra pleoapelor plecate, Jim – cu o ușoară febră tactilă. Concupiscente vagi îl încercau când arunca ochii spre chipul din fața lui și-i dădeau o ascunsă ebrietate a pulsului. S-ar fi simțit toropit ca de o succesiune de valuri calde dacă, putând să-și apropie obrazul de acela al fetei, ar fi fost lovit de ploaia de fire moi a părului tuns și adiat de răsufletul micilor nări nervoase. L-ar fi tentat de asemenea să încerce cu podul palmei netezimea părului pe locul rotund al vârtejului din creștet, al umerilor sau al genunchilor. Simțindu-și mâinile vinovate, el le ascunse în

dosul perdelei și-și purifică ochii în spectacolul poienilor aprinse pe margini de vărfurile celor din urmă raze.

Locomotiva țipa în fața unor prăpăstii nevăzute și sufla din greu fum cu scânteii. Trecea acum printre diguri înalte de bolovani roșcați, prăfoși, cu bărbi de buruieni țepoase și plăgi mari de păcură și funingine sclipitoare. În vreme ce roțile băteau surd ca dența drumurilor încălcate cu plesnituri de pânze ude în vânt și zornăit de fierărie, Jim se lăsa dus de gânduri pe alte peisaje inte-riore. Peste câteva ore se vedea oprindu-se în fața unei porțițe oloage de zăbrele roșii și intrând într-o curte lungă, răcoroasă de prea multe zorele, întinse până peste streșinile carbonizate ale casei. Întâmpinat de glasurile ascuțite și mirate, răsunând din diferite ascunzișuri, avea să doarmă în odaia cu miros de *patchouli* de lângă grădină, la geamul căreia suspina toată noaptea cișmeaua și tresăreau din somn găinile în cotețe, speriate de pașii mărunți ai șobolanilor. Amintirea locului putred în care își pe-trecuse copilăria nu-i deșteptă decât imagini de umiditate: hume tăiate cu un cuțit în inima galbenă a cărora se zvârcolesc două fragmente dintr-o lungă și proaspătă rămă, bureți vineți de ziduri și urechelnițe cu zeci de picioare fugind pe o tencuială friabilă. Se vedea înconjurat de șapte fețe scrutătoare de bătrâne, exa-minat din cap până în picioare, lătrat pe deosebite glasuri, tras de haine pentru demonstrații estetice. Îndeosebi *trench-coat*-ul avea să întâmpine un rictus disprețuitor din partea tantei Agepsina ale cărei concepții în materie de croitorie ținteau la o eleganță matură și o nobilă austeritate.

„Nu știi să te-mbraci“, era să-i zică desigur. „Parcă ești un șofer!“ La gândul acestui conflict acut între generații, Jim se propti tare cu picioarele în podeaua vagonului ca spre a-l opri și a-l deraia de la destinație, dar trenul măcina drumul cântând inexorabil: te-duc, te-duc, te-duc, te-duc...

Se întunecase de-a binelea, iar pe geam nu se mai vedea decât un fum dens de nuanțe efemere. Dungi scânteietoare de tăciune învârtit în aer, ploi mărunte de cenușă vișinie se topeau în lumi-nișuri de bălți opace sau se îngămădeau în cirezi și vegetații de umbre tremurătoare. Un țărâit prelung de greier învingea îndărătnic măcinatul trudnic al osiilor, mereu altul și mereu

LIBRIS

We know
books

G. CĂLINESCU

Enigma Otiliei

Ediție îngrijită, referințe critice și fișă biobibliografică
de Lucian Pricop

Prefață de Oana Soare

EDITURA CARTEX 2000

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CĂLINESCU, GEORGE

Enigma Otiliei / G. Călinescu; pref. de Oana Soare: îngrijire ed.,
fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop – Ed. a 8-a –
București: Cartex 2000, 2025

ISBN 978-606-091-263-7

I. Soare, Oana (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed.șt.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Prefață</i> (Oana Soare)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	22
<i>Referințe critice</i>	24
<i>Notă asupra ediției</i>	53
<i>Enigma Otiliei</i>	55

I

Într-o seară de la începutul lui iulie 1909, cu puțin înainte de orele zece, un tânăr de vreo optsprezece ani, îmbrăcat în uniformă de licean, intra în strada Antim, venind dinspre strada Sfinții Apostoli, cu un soi de valiză în mână, nu prea mare, dar desigur foarte grea, fiindcă, obosit, o trecea des dintr-o mână într-alta. Strada era pustie și întunecată și, în ciuda verii, în urma unor ploii generale, răcoroasă și foșnitoare ca o pădure. Într-adevăr, toate curțile și mai ales ograda bisericii erau pline de copaci bătrâni, ca de altfel îndeobște curțile marelui sat ce era atunci Capitala. Vântul scutura, după popasuri egale, coamele pomilor, făcând un tumult nevăzut, și numai întunecarea și reaprinderea unui lan de stele dădea trecătorului bănuiala că mari vârfuri de arbori se mișcau pe cer. Tânărul mergea atent de-a lungul zidurilor, scrutând, acolo unde lumina slabă a felinarelor îngăduia, numerele caselor. Uniforma neagră îi era strânsă bine pe talie, ca un veșmânt militar, iar gulerul tare și foarte înalt și șapca umflată îi dădeau un aer bărbătesc și elegant. Fața îi era însă juvenilă și prelungă, aproape feminină din pricina șuvițelor mari de păr ce-i cădeau de sub șapcă, dar culoarea măslinie a obrazului și tăietura elinică a nasului corectau printr-o notă voluntară întâia impresie. Din chipul dezorientat cum trecea de pe un trotuar pe altul în căutarea unui anume număr, se vedea că nu cunoaște casa pe care o căuta. Strada era pustie și lumea părea adormită, fiindcă lămpile de prin case erau stinse sau ascunse în mari

globuri de sticlă mată, ca să nu dea căldură. În această obscuritate, strada avea un aspect bizar. Nicio casă nu era prea înaltă și aproape niciuna nu avea cat superior. Însă varietatea cea mai neprevăzută a arhitecturii (operă îndeobște a zidarilor italieni), mărimea neobișnuită a ferestrelor, în raport cu forma scundă a clădirilor, ciubucăria, ridicolă prin grandoare, amestecul de frontoane grecești și chiar ogive, făcute însă din var și lemn vopsit, umezeala, care dezghioca varul, și uscăciunea, care umfla lemnăria, făceau din strada bucureșteană o caricatură în moloz a unei străzi italiice. În apropierea mănăstirii și peste drum de ea, o casă cu ferestre înalte era încă luminată. În fața ei staționa o trăsură luxoasă cu doi cai albi, înăuntrul căreia dormea, cu capul în piept și cu hățurile în mână, un birjar gros, înfășurat în tipicul veșmânt lung și încrețit de catifea. Tânărul ajunsese cu greaua lui valiză în chip de balercă în dreptul ei și, după oarecare examen, se opri lăsând o clipă jos povara. Casa avea un singur cat, așezat pe un scund parter-soclu, ale cărui geamuri pătrate erau acoperite cu hârtie translucidă, imitând un vitraliu de catedrală. Partea de sus privea spre stradă cu patru ferestre de o înălțime absurdă, formând în vârful lor câte o rozetă gotică, deși deasupra lor zidăria scotea tot atâtea mici frontoane clasice, sprijinite pe câte două console. La fațadă, acoperișul cădea cu o streășină lată, rezemându-se pe console despărțite de casetoane, totul în cel mai antic stil, dar console, frontoane și casetoane erau vopsite cu un ulei cafeniu. Zidăria era crăpată și scorojită în foarte multe locuri, și din crăpăturile dintre fațada casei și trotuar ieșeau îndrăzneț buruienile. Un grilaj înalt și greoi de fier, ruginit și căzut puțin pe spate, dovedea, pe dreapta, existența unei curți, în care se zărea prin întuneric atât frunziș și atâtea trunchiuri, încât întinderea ei, deocamdată, nu se putea calcula, impresia trecătorului fiind totuși de pădure fără fund. Grilajul avusese o poartă mare cu două aripi, legată acum cu un lanț. Doar o portiță mai mică era deschisă și pe aceea, luându-și sacul în mână, intră tânărul, după oarecare chibzuială. Ajungând în

fața ușii de la intrare, el se codi să suie cele două trepte de piatră și porni spre fundul curții spre a vedea dacă putea da de cineva în odăile de serviciu. Acolo putu să-și dea seama că partea de din dos a casei avea o înălțime mai mare decât a restului, parter și cat formând două coridoare suprapuse, cu geamlâc. Numai în catul de sus o lampă cu petrol ardea, restul mocnea în întuneric. Tânărul se întoarse spre intrarea din față și medită un mijloc de a-și vesti prezența. Însă nu văzu prin apropiere nicio sonerie, și a bate la ușă i se păru, cum era și natural, o absurditate. Într-adevăr, ușa, de forma unei enorme ferestre gotice de lemn umflat și descleiat de căldură sau ploaie și bubos de vopsea cafenie, se întindea de la cele două trepte de piatră, tocite, în modul convexității, până aproape sub streășină. Nicio perdea nu acoperea ochiurile de geam, pline de un praf străvechi, pe care se vedeau bine urmele picăturilor de ploaie și ale melcilor fără casă. Neavând alt chip de ales, tânărul apăsă clanța moale și dădu să tragă ușa. Însă, spre spaima lui, ușa cea uriașă se mișcă aproape de la sine, căzând spre el cu un scârțâit îngrozitor. Intimidat, așteptă ca lumea din casă, intrigată de zgomot, să năvălească jos, dar nu se întâmplă nimic. Tânărul intră atunci, încercând să închidă cât mai bine infernala ușă, și abia înăuntru făcu uimitoarea descoperire că mânerul de os al unui probabil clopoțel interior atârna în sală. Nu îndrăzni totuși să sune numaidecât, într-atât îl miră anticamera. Ea era de o înălțime considerabilă, ocupând spațiul celor două caturi laolaltă. O scară de lemn cu două suișuri laterale forma un soi de piramidă, în vârful căreia un Hermes din ipsos, destul de grațios, o copie după un model clasic, vopsit detestabil cu vopsea cafenie, ținea în locul caduceului o lampă cu petrol cu glob de sticlă în chipul unui astru. Lampa era stinsă, în schimb o altă lampă plină de ciucuri de cristal, atârnată de înaltul tavan, lumina tulbure încăperea. Ceea ce ar fi surprins aici ochiul în materiale atât de nepotrivite. Pereții, care, spre a corespunde intenției clasice a scării de lemn, ale cărei capete de jos erau sprijinite pe doi copii de stejar,

adulterării donatelliene, ar fi trebuit să fie de marmură sau cel puțin de ștuc, erau grosolan tencuiți și zugrăviți cu șablonul și cu mâna, imitând picturile pompeiene, și îndeosebi porfirul, prin naive stropituri verzi și roșii. Însă sistemul de perspective și festoane, în loc să fie tratat pe întregul câmp al anticamerei, printr-o optică falsă de zugrav era tăiat în două secțiuni corespunzând fiecărui cat, indicând astfel în chip supărător lipsa de coeziune a planurilor. În sfârșit, tavanul imita prin zugrăveli casetoanele unui plafon roman. Acest sistem de decorație, precum și crăpăturile lungi și neregulate ale pereților dădeau încăperii un aer de ruină și răceală. Tânărul, hotărându-se în fine, trase de mânerul clopoțelului. Atunci un fel de schelălăit metalic răsună de sus ca-n niște spații mari și goale cu ecou rău. Trecu un timp chinuitor pentru necunoscutul de jos, apoi scara începu să scârțâie ca apăsată de o greutate extraordinară și cu o iritantă încetineală. Când provocatorul acestor grozave pârăituri fu jos, tânărul văzu mirat un omuleț subțire și puțin încovoiat. Capul îi era atins de o calviție totală și fața părea aproape spână și, din cauza aceasta, pătrată. Buzele îi erau întoarse în afară și galbene de prea mult fumat, acoperind numai doi dinți vizibil, ca niște așchii de os. Omul, a cărui vârstă desigur înaintată rămânea totuși incertă, zâmbea cu cei doi dinți, clipind rar și moale, întocmai ca bufnițele supărate de o lumină bruscă, privind întrebător și vădit contrariat.

– Unchiul Costache? îndrăzni să deschidă gura tânărul, pe urmă, intimidat, refăcu întrebarea: Aici șade domnul Constantin Giurgiuveanu?

Bătrânul clipi din ochi, ca și când n-ar fi înțeles întrebarea, mișcă buzele, dar nu răspunse nimic.

– Eu sunt Felix – adăugă tânărul, uimit de această primire – nepotul dumnealui.

Omul spân păru tot așa de plictisit de întrebare, clipi de câteva ori din ochi, bolborosi ceva, apoi cu un glas neașteptat de răgușit, aproape șoptit, duhnind a tutun, răspunse repede:

– Nu-nu-nu știu... nu-nu stă *nimeni* aici, nu cunosc...

Buimăcit, tânărul stătu locului nemișcat, așteptând o revenire asupra tăgădei. Dar bătrânul, după ce-l privi clipind, cu acea deferență hotărâtă cu care îndemni pe un individ să plece, zise din fundul gâtlejului: „Bună seara!” și porni iarăși, în scârțaituri îngrozitoare, pe scară. Tânărul puse mâna automatic pe mânerul valizei și ieși amețit pe ușa gotică și apoi pe poarta ruginită, trecu prin fața muscalului, care sforăia mereu, și porni dezorientat înainte.

Uimirea liceanului va părea nu se poate mai îndreptățită, dacă vom ști cine era. Se numea Felix Sima și sosise cu o oră înainte în București venind din Iași, unde fusese elev în clasa a VIII-a a Liceului Internat. Sfârșise liceul, trecând și examenul de capacitate, și acum venea în București la tutorele său, Costache Giurgiuveanu. Acest Giurgiuveanu, căruia obișnuia din familie a-i zice „unchiul“, era cumnat al tatălui său, care murise de un an. Doctorul Iosif Sima, fost medic militar, apoi demisionat, nu mai avea de mult rude apropiate de sânge. Singura lui soră, soția lui Costache Giurgiuveanu, cel căutat, murise și ea de mult. Văduv el însuși de vreo zece ani, doctorul își ținuse băiatul mai mult în pensionate și în internate. După o lungă boală plictisitoare, se stinse și el, cu satisfacția că copilul e mare și cu viitorul oarecum asigurat. În afară de un oarecare depozit în bani, doctorul lăsa lui Felix o casă cam veche, dar solidă și rentabilă în strada Lăpușneanu. Pentru administrarea acestor bunuri fusese indicat ca tutore „unchiul Costache“, cumnatu-său. De un an de zile, Giurgiuveanu reprezenta pe Felix în raporturile cu școala, plătea taxele, semna în calitate de corespondent, iar Felix, la rândul lui, îi trimitea știri despre el. De altfel, relațiile acestea nu erau deloc pricinuite de simpla întâmplare a tutelei: „unchiul Costache“ și „verișoara Otilia“, care trecea în genere drept fata lui Costache, fuseseră totdeauna numele cele mai pomenite din casa doctorului Sima și socotite ca simbol al rudeniei apropiate. Felix nu văzuse pe Costache Giurgiuveanu